ALEKSANDRAS BARAUSKAS
1899 07 15–1940 06 15

Sovietų Sąjungos kariuomenė peržengia SSRS–Lietuvos valstybinę sieną. *Iš Lietuvos centrinio valstybės archyvo*

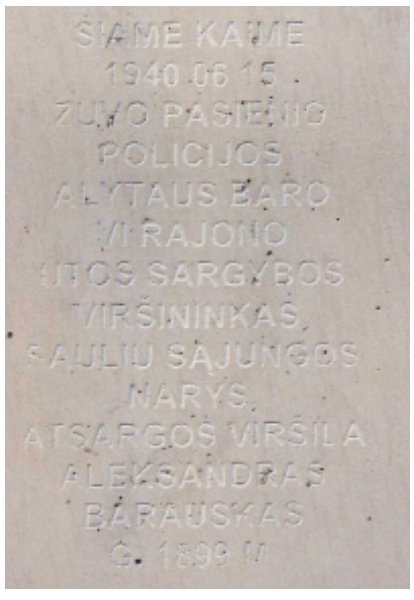

Kryžius ir tipinis atminimo ženklas 1940 m. birželio 15 d. šioje sodyboje veikusioje pasienio 2-osios Ūtos sargybos būstinėje mirtinai sužeistam šios sargybos viršininkui A. Barauskui atminti. Bendras kryžiaus ir atminimo ženklo, įrašo ženklo priekinėje plokštumoje vaizdas. Varėnos r. Kaniavos sen. Ūtos k. Kryžius pastatytas 1992 m. Dainavos šaulių rūpesčiu. Tipinio atminimo ženklo aut. dizaineris R. Navickas. Atidengtas 2005 m. birželio 15 d. R. Trimonienės nuotr., 2010 m.

„Šiandieną apie ketvirtą valandą ryto Alytaus bare, šeštame rajone, raudonarmiečiai apšaudė iš kulkosvaidžių ir šautuvų mūsų pasienio sargybos viršininko būstinę. Perėję sieną ties Ūtos kaimu, puolė butą, numesdami granatą. Vėliau įsiveržė sargybos būstinėn, kur rado vyr. policininką Barauską Aleksą. Išsivedė iš buto oran, policininką mirtinai peršovę, įvykdę smurtą, pasitraukė savo pusėn. Policininkas, vežamas ligoninėn, mirė. Turauskas.“ Lietuvos URM Politikos departamento direktoriaus E. Turausko telegramos Lietuvos pasiuntinybei Maskvoje tekstas. 1940 m. birželio 15 d. 9 val.

1940 m. birželio 14 d. 23 val. 50 min. Sovietų Sąjungos užsienio reikalų komisaras Viačeslavas Molotovas įteikė Lietuvos užsienio reikalų ministrui Juozui Urbšiui ultimatumą, reikalaujantį sudaryti naują, Kremliui priimtiną vyriausybę ir įsileisti į Lietuvą didelį skaičių sovietinės kariuomenės. Žodžiu buvo pridurta, kad, nepaisant koks bus Lietuvos vyriausybės sprendimas, sovietinė kariuomenė vis tiek įsiverš į Lietuvą. Nematydama galimybių pasipriešinti, Lietuvos vyriausybė ultimatumą priėmė. 1940 m. birželio 15-ąją Lietuvos sieną peržengė Raudonosios armijos daliniai, prasidėjo daug skaudžių bei sunkių išbandymų Lietuvai ir jos žmonėms atnešusi sovietinė okupacija.

Jau pačią pirmąją sovietinės okupacijos dieną prasidėjo smurtas – tą dieną iš visų krašto struktūrų daugiausia nukentėjo Lietuvos pasienio policijos tarnautojai. Pirmąja sovietų teroro auka tapo Alytaus apskrities pasienio policijos Alytaus baro VI rajono 2-osios Ūtos sargybos viršininkas vyr. policininkas Aleksandras Barauskas, kuris, vykdydamas tarnybines pareigas, žuvo naktį iš birželio 14 į 15 d. Kiek vėliau, tą pačią birželio 15-ąją, sovietų kareiviai užpuolė ir nuginklavo devynis Švenčionėlių pasienio policijos baro pasieniečius, pagrobė Vilniaus baro pasienio policininką Vytautą Stulginskį ir Alytaus pasienio policijos baro pasienio policininką Joną Aleknavičių, darė kratas pasienio policininkų namuose.

Tragiškai žuvęs pasienio vyr. policininkas A. Barauskas gimė 1899 m. liepos 15 d. Panevėžio aps. Krekenavos vls. Butrimonių k. mažažemio ūkininko šeimoje. Anksti netekęs tėvo patyrė daug vargo. Tik pašauktas į Lietuvos kariuomenę išmoko rašto, baigė puskarininkių mokyklą. Turėdamas viršilos laipsnį 1923 m. baigė karinę tarnybą. 1929 m. pradėjo tarnybą pasienio policijoje Alytaus bare. Dalyvavo visuomeninėje veikloje, priklausė Lietuvos šaulių sąjungai. Buvo vedęs, su žmona Ona augino dvi dukreles. Lemtingąją 1940 m. birželio 15 d. maždaug 3 val. 40 min. ryte apie dvidešimt 185-ojo šaulių divizijos žvalgybinės grupės kareivių šautuvų ir kulkosvaidžių ugnimi apšaudė pasienio 2-osios Ūtos sargybos būstinę, susprogdino granatą ir, įsiveržę į patalpą, jėga išvedė sargybos viršininką A. Barauską į kiemą. Vienas kareivis kelis kartus kirto jam kardu, kitas iššovė į galvą. Vežamas pas gydytoją A. Barauskas kelyje mirė.

Informacija apie sovietų išpuolį netrukus pasiekė Lietuvos užsienio reikalų ministeriją. Jau tos pačios dienos 9 val. ryte, dar valandai likus iki sovietų ultimatumo termino pabaigos, Politikos departamento direktorius Edvardas Turauskas ministerijos vardu pasirašė šifruotą telegramą Lietuvos pasiuntinybei Maskvoje. 1940 m. liepos 3 d. žodinę notą dėl minėto tragiško įvykio SSRS pasiuntinybei Kaune įteikė ir naujoji prosovietinė Lietuvos užsienio reikalų ministerija. Tačiau jokie diplomatiniai protestai agresoriui neturėjo reikšmės...

Lietuvos Respublikos prezidento 2005 m. gegužės 10 d dekretu A. Barauskas apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordino Didžiuoju kryžiumi, 2005 m. lapkričio 2 d. jam suteiktas kario savanorio statusas, 2010 m. birželio 15 d. jis apdovanotas Valstybės sienos apsaugos tarnybos (VSAT) atminimo ženklu „Valstybės sienos apsaugai – 90“ (po mirties).

A. Barausko vardas 2006 m. birželio 15 d. suteiktas VSAT Varėnos rinktinės Dubičių užkardai, 2015 m. – baigiamam statyti patruliniam VSAT laivui.

Parengė Vilma Juozevičiūtė ir
Rūta Trimonienė